

ASK 2013 Sagnlandets Venner i Lejre nr. 2

VÆR MED TIL JULEÅBENT I SAGNLANDET

Sagnlandet Lejre har juleåbent i de tre første adventsweekender, den 30. november - 1. december, den 7.-8. december og den 14.-15. december. Det er gratis for publikum - til gengæld er der masser af juleværksteder og julegaveindkøbsmuligheder.

Til alle de spændende værksteder kan Personalet i Sagnlandet godt bruge en **hjælpende Venne-hånd** til at betjene de mange gæster, der plejer at komme. Så har du lyst til at give julegæsterne en god oplevelse ved at hjælpe til i Bolsjeværkstedet, Nålefiltværkstedet, Bivoksløsværkstedet eller Tinsoldat-værkstedet (sidstnævnte i landbodragt og udendørs!).

Du skal have lyst til en travl og sjov dag, hvor der er fuld knald, så skriv til Ane Jepsen adj@sagnlandet.dk. Værkstederne har åbent fra 11 - 16, og vi mødes kl. 10.00 i Velkomst-Ceentret. Skriv hvilket værksted I vil hjælpe til i og hvilke dage I kan komme. Personalet instruerer på dagen i hvad jeres opgaver er.

Læs mere på Sagnlandets hjemmeside www.sagnlandet.dk eller i november-nyhedsbrevet fra Sagnlandet. Hvis I ikke allerede abonnerer på nyhedsbrevet, kan I tilmelde Jer på <http://www.sagnlandet.dk/Nyhedsbrev-fra-Sagnlandet-Lejre.1168.0.html>

Vigtigt – Vi mangler endnu 23 bidrag STØT SAGNLANDET MED ET FRIVILLIGT BIDRAG

Hvis tilstrækkeligt mange støtter Sagnlandet Lejre med et frivilligt individuelt bidrag på min. 50 kr., betalt individuelt en gang pr person og ud over kontingentet, kan Sagnlandet Lejre opnå moms-kompensation. Det er et rigtig stort beløb hvert år. Det er antallet af enkelte bidragsydere, der afgør om Sagnlandet får momskompensation. Du skal ikke give flere gange selv, men få andre voksne - venner og familie - til at give 50 kr hver

Frivilligt bidrag kan betales på to måder:

* I **Netbank** bruges betalingskode +73 < og 86214768<

Skriv venligst i meddelelsesfeltet: **SVL bidrag, navn, adresse, e-mail**

* Frivilligt bidrag kan også indbetales **direkte i en bank.**

Husk at bede banken om at anføre de samme oplysninger som for Netbank betaling. Bank konto er Nordea Roskilde Reg. nr: 2280, Konto: 4384950707

ÅRSMØDE 2014 I SAGNLANDETS VENNER I LEJRE

Venneforeningens Årsmøde finder sted tirsdag den 11 marts kl. 18 – 19 i Kulturhuset Domus Felix, Bygaden 2 i Lejre Stationsby. Dagsordenen er efter vedtægterne, herunder valg til bestyrelse, suppleanter og revisor. Formanden aflægger årsberetning, og fra Sagnlandet fortæller direktør Lars Holten. Forslag til emner til diskussion skal være hos formanden en uge før mødet. tove.binzer@gmail.com.

Efter årsmødet holdes et populærvidenskabeligt foredrag kl. 19.30

- gratis adgang for alle interesserede

FORMANDENS BERETNING - med udgangspunkt i Den Gamle Smedje

Vi er tæt på afslutning af endnu et synligt medlemsdrevet projekt i regi af Sagnlandets Venneforening.

Ved udgangen af oktober 2013 var vi over 500 medlemmer, heraf over 100 børn. Men lad mig lige dvæle ved, hvad vennerne rent faktisk bidrager med dag efter dag og år efter år – det aftvinger beundring fra bestyrelsen.

Venneforeningens fysiske etablering af **Harpestrengs have** er vel det mest kendte og værdsatte venneprojekt i Sagnlandet. Det er udelukkende vennedrevet, og det samme gælder farvehaverne og området ved potteriet samt landbohaverne.

Loen ude ved Landbohusene er fortsat et slags hængeparti, der kræver færdiggørelse, men de nye kræfter i landbolauget har forhåbentlig mod på dette.

Men der er flere synlige og ofte tilbagevendende venneprojekter som de mange flettede **hegn**, som kræver fældning og flytning af mængder af lange kæppe af hassel og pil, og i år har vi skabt mulighed for projekter med **græsslåning med le** – et le-laug vil gerne dannes! - Målet er 2 gange slåning i Jernalderen, så den bliver mere imødekommende for publikum. Måske kommer mere til siden.

Husene og udeværkstederne ved potteriet og smedjen er de to sidste år af en lille flok samarbejdende venner blevet forsynet med nye skorstenspiber, og alt er smukt malet op, så området lige nu står og kalder på en færdiggørelse af årets forårsprojekt, Den gamle Smedjes restaurering. Læs mere om skorstene og tage og maling af værkstederne i Birgit Greens artikel senere.

Projekt **Den Gamle Smedje** startede ca 1. marts med Jørgen og Tove Binzer som projektledere. Vi var en hård kerne på 5 medlemmer og blev ofte suppleret af gæve medlemskvinder til dagsindsatser. Efter 3 ugers indsats var der rejsegilde, og kort efter påske var der lagt strå på taget og mønnet og oplagt kragetræer (gratis genbrugs-egetømmer fra Herslev havns fortøjningspæle)

Da frosten havde forladt os, blev de rensede mursten, suppleret med ca 120 nye sten, muret ind i tavlene og i overkant og bagvæg, pudset og senere kalket. Her var vi igen en lille kerneflokk på 5 personer. Svend Gunnar lavede to nye vinduer og en ny fløjdør, Birgit malede træværket, og nu står huset og ser pynteligt ud med opmalet bindingsværk mod søen - resten kalder på indsats.

Den Gamle Smedie har allerede været i brug flere gange, når f.eks potteriet havde stor ryk-ind af børn til at arbejde med ler.

Mens vi arbejder på huset i foråret og sommeren, boede der brumbasser – humlebier - i et hul i gulvet, og to sæt svaler yngede under det nye tag - betagende og uden for var der koncert fra kvækkende frøer og forskellige fugle. Om svalerne senere.

Det er vederkvægende for sjælen at have en fysisk og nyttig indsats i Sagnlandet, så det lille hus skal nok snart blive færdigt og smukt indpasset i miljøet ved søen.

Og hvad er så konklusionen på dette projekt? – jo, der egentlig mange overvejelser og mange konklusioner - men hovedkonklusionen er, at der altid skal være en synlig og aktiv person, der påtager sig projektledelsen og kommunikerer tider, steder og opgaver ud. Der skal også være en god og hyggelig dialog med forvaltningen, som kan anmodes om at hjælpe til enkelte indsatser - fx bortskaffelsen af affaldet, samt at der skal gives tid til gode og hyggelige pauser med hinanden og de medarbejdere, der stikker forbi – kaffe og kage er et must. Tidsplanerne skal kunne strækkes, og der skal uddeles ros, hver gang dette er berettiget - og det er det tit!

Hvad med større projekter - er det muligt? – ja, det er det, hvis der også arbejdes i week-ender . Der blev fra en del yngre håndværksfolk udtalt, at de gerne ville have været med, hvis det ikke kun var foregået på hverdagene. – Det skal vi have med i overvejelserne ved nye muligheder for at give en indsats til Sagnlandets bygninger og omgivelser.

Tove Binzer, formand for Sagnlandets Venner i Lejre

EN PARK MED PERSPEKTIVER

Sagnlandet Lejre har været vært for RUC-seminaret "Innovation og vækst i din virksomhed". De 30 deltagere var ledere eller ejere af restauranter, hoteller, B&B, konferencecentre, campingpladser, attraktioner, gallerier m.fl. i Region Sjælland. Det viste sig, at mange aldrig havde været i Sagnlandet eller Lejreområdet. Næsten alle indledte mødet med et "Hvor er det dog en fantastisk smuk tur herud. Jeg anede ikke, at her var så dejligt". Som vært er det dejligt at få ros. Men her tilfalder

rosen jo det fantastiske landskab, som Sagnlandet er så heldig at være placeret i.

I disse uger er der blandt borgere, lodsejere og virksomheder i Lejre, Roskilde og Frederikssund også fokus på vores landskabs herlighedsværdier og udviklingspotentialer. Den 29/8 blev forslag til *Nationalpark Skjoldungernes Land* sendt i høring hos borgere og lodsejere. Bag høringsforslaget står en bred kreds af repræsentanter fra kommuner, lodsejere, foreninger, virksomheder og interesseorganisationer.

Vi er i den privilegerede situation, at Folketingets Miljøudvalg og forligskredsen bag etablering af nationalparker i Danmark er imponerede over vores områdes mangfoldige værdier og potentialer. I forslaget læser man, at Folketingets forligskreds "... *anerkender det store forarbejde og er enige om, at forslaget kan indfri kravene til en nationalpark.*" Forarbejdet består i 8 års indsats i form af grundige konsulentanalyser, borgermøder, nye stisystemer og et utal af aktiviteter i landskabet gennemført af Nationalparkprojektet i stærkt samarbejde med lokale lodsejere og ildsjæle. Folketingets forligskreds skriver desuden at "*områdets kombination af naturmæssige, landskabelige, kulturhistoriske og friluftsmæssige værdier er særlig i dansk sammenhæng.*" Læs mere her: www.skjoldungelandet.dk

Vi bor altså i et stykke af Danmark med unikke værdier i natur, historie og rekreative muligheder. En gammel talemåde siger at "adel forpligtiger". Med det menes, at den der har eller kan noget særligt samtidig har en moralsk forpligtelse til dele dette særlige med andre. - Bliver området Sjællands første nationalpark, skal vi ikke kun dele vores naturgivne herligheder med andre. Vi kommer i den grad også til at få. For med Nationalparken følger betragtelige statslige midler. Penge, der giver os mulighed for ikke bare at beskytte, men i høj grad også at udvikle vores naturværdier og rekreative goder for borgere sammen med nye erhvervs- og jobmuligheder.

Fra parker i ind- og udland er der gode eksempler på, at en nationalpark skaber nye job og økonomisk vækst. Ikke alene inden for turismerelaterede erhverv, men også inden for fødevarerproduktion, hvor f.eks. landbrugsprodukter får en helt anden værdi og brand, når de dyrkes i en Nationalpark.

I forslaget til *Nationalpark Skjoldungernes Land* understreger den bredt sammensatte styregruppe bag, at projektudvikling indenfor vores nationalparkafgræsning alene skal ske på frivillig basis og altid i dialog med den enkelte lodsejer, som et konkret projekt måtte berøre. Men det er altså ikke kun "adel der forpligtiger". Det gør godt nationalparksamarbejde baseret på dialog mellem borgere, lodsejere og virksomheder også. På den måde sikrer vi succesfuld udvikling af natur, kultur og erhverv til gavn og glæde for alle. Hvem vil ikke være med til det? Sagnlandet Lejre vil!

**Lars Holten, direktør Sagnlandet Lejre,
medlem af styregruppen for Nationalparkprojektet**

**FØLER DU DIG OPHÆNGT ? Eller gammel som et Mosefund?..
Snup en Tollundbar!**

Om Sagnlandets seneste samarbejds-projekt med Erhvervsakademi Sjælland.

Sagnlandets projekt "Tollundbar" Fra professionelle cykelryttere i Tour de France over skiløbere og fjeldvandrere til week-endens far-mor-børn-ture ud i naturen, er det de seneste år blevet udbredt, at man medbringer højenergi-holdige

snacks som energibarer og Müslibarer, når man er fysisk aktiv og skal holde blodsukkeret i top og sulten for døren.

Indholdet i disse snacks er typisk diverse kornsorster, nødder og tørret frugt, med et bindemiddel, som kan være f.eks. honning, sukker, sirup eller frugtkoncentrat.

For mere end 2.000 år siden, i Ældre Jernalder, blev en mand hængt og derefter lagt til hvile i et vådt, surt hul, gravet i en tørvemose ved Bjældeskovdal, ikke så langt fra Silkeborg. Under tørvegravning i 1950 så han så atter dagens lys og under pressens dengang store bevågenhed, transporteret, konserveret og herefter endelig udstillet på Silkeborg Museum, hvor han ligger den dag i dag.

Tollundmanden blev han kendt som. Opkaldt efter stednavnet på en lille klynge huse få km fra fundstedet i mosen. Man har fundet adskillige "moselig" i højmoser i Nordvesteuropa og det sydlige Skandinavien.

Fra samme periode, også fra det midt- og østjyske, kendes bl.a. Grauballemanden og Ellingekvinden. Hvad der (måske?) gør Tollundmanden til moseofrenes internationalt kendte "superstar" er, at han er helt unikt og enestående velbevaret.

Selv efter mere end 2.000 år er han ikke blot et skelet, men stort set alle hans indre organer og bløddele er blevet konserveret og bevaret for eftertiden. Grunden til at moseofrer ikke bortrådner og herefter henligger som skelet skyldes samspil mellem flere fysisk/kemiske faktorer som er karakteristiske for det miljø, der er i højmoser; dvs. moser hvor der vokser tørvemosser - Sphagnumplanter. Nu er der en smule tørvemos i mosen ved Landbohusene.

Konserveringen af bløddelene har betydet, at også Tollundmandens mave- og tarmindehold er forblevet intakt for eftertiden. Det betyder så igen, at vi i dag temmelig præcist ved, hvad der blev den stakkels mands sidste måltid, inden han skulle ofres til Guderne. En ydmyg grød bl.a. bestående af kerner og frø fra bl.a. og hør, samt bl.a. spergel, rødknæ, hanekro og agerkål, byg, pileurt, sæd-dodder

Vel ikke mange Michelinstjerner til den gryderet! Men det betyder ikke, at Sagnlandet ikke kan få noget sjovt og relevant ud af denne enestående viden om fortiden, og som kan være endnu en lille brik, som kan gøre Sagnlandet til en endnu mere spændende attraktion for vore gæster!

Kort fortalt: Hvorfor skal Sagnlandets gæster gå rundt og gnaske Müslibarer – købt i supermarkedet, hvis de kan købe en "Tollundbar" hos Veronica og Britt i butik og Café. Og hvorfor skal firmagæster, der deltager i event-arrangementer som Teambuilding, smovse i medbragt chokolade, hvis Sagnlandet kan brande sig selv og formidle en spændende kulturhistorie, ved at tilbyde en kæk lille Tollundbar? - Nej

vel – det er da oplagt at tage faktisk forhistorisk viden om en mand, hans død og hans sidste måltid og gøre det levende for nutidens besøgende i SL!

Og netop derfor har et hold af over 20 fødevarer- og ernæringsteknologistuderende og lærere fra Erhvervsakademi Sjælland/Campus Roskilde knoklet med at udvikle forskellige prototype-eksempler på, hvordan en Tollundbar *kan* udformes, hvilke ingredienser den kan indeholde, hvordan man kan producere den rationelt osv. osv.

Den 25. oktober var en lille forventningsfuld gruppe kollegaer fra Sagnlandet i Roskilde for at prøvesmage, kommentere, diskutere og efterfølgende beslutte, hvilke prototyper vi vil satse på fremadrettet. Der var heldigvis flere lovende muligheder.

Herefter er det planen, at andre studerende vil følge op på projektet fra februar 2014 og gå i virksomhedspraktik i SL for, som en del af deres uddannelse, at færdigudvikle produkt "Tollundbar". Herefter bliver det op til ledelsen i Sagnlandet at beslutte, om vi skal kaste tid, energi og økonomi ind i det sidste step: At få Tollundbaren produceret og klar til introduktion på markedet, på kommercielle vilkår.

Og hvordan kan det så lade sig gøre, at Sagnlandet kan få masser af studerende og lærere til at "knokle" gratis for at løse en opgave, som vi er interesseret i at få løst? For at besvare dette spørgsmål kan vi passende slutte af med forhistorien.

Forhistorien

Siden 2010 har Sagnlandet (SL) haft en såkaldt Partnerskabsaftale med oprindeligt Roskilde Handelsskole og fra 2012 med Erhvervsakademi Sjælland (EASJ). Partnerskabet går i korthed ud på, at vi i SL formulerer projektønsker, som drøftes af SL og EASJ i fællesskab og som så kan udbydes til de studerende fra forskellige relevante uddannelser på EASJ/Campus Roskilde. Projekterne kan være holdprojekter, hvor et større hold i 4 uger arbejder med forskellige bud på opgaveløsning, eller små grupper på 1-3 medlemmer i 10 ugers virksomhedspraktik hos os i SL, hvor der arbejdes med større projekter.

Opstart af Projekt Tollundbar: Tania og Laurent fortæller løs om Tollundmanden, hans tid og hans sidste måltid til de studerende fra Erhvervsakademi Sjælland

Hvad får SL og EASJ ud af Partnerskabet? Igen kort fortalt kan man sige, at vi får løst nogle SL-relevante opgaver, som vi selv enten ikke har tid eller de fornødne kompetencer til at kunne løse, mens EASJ får de studerende ud i virkeligheds-nære

arbejdsrelationer, som ruster dem til det arbejdsmarked, som de skal ud og fungere i, når uddannelsen er afsluttet.

Eksempler på tidligere og nu afsluttede projekter er SL's GPS - missioner, ny brugervenlig biblioteksdatabase, brugerundersøgelser om gæsternes anvendelse af og tilfredshed med vores hjemmeside samt et større igangværende projekt, der handler om udvikling af en ny SL-internethjemmeside.

Hidtil har projekterne været udført af studerende fra EASJ's IT- og markedsføringsuddannelser, men her fra efteråret 2013 har vi så udvidet partnerskabet til også at omfatte samarbejde med EASJ's fødevarer- og ernæringsteknologiuddannelser. P.t. med det her beskrevne projekt "Tollundbar"

Alt i alt har vi i Partnerskabsaftalen i skrivende stund aftalt 8 igangværende eller kommende projekter. Med en fortærsket floskel kan man vist godt kalde Partnerskabsaftalen mellem SL og EASJ for en "win-win-aftale". **Erik Bruun Frantsen**

FRA HARPESTRENGS HAVE

Besøg i Harpestrengs Have

Den 28. august i år havde Harpestrengs Medicinske Urtehave besøg af Hans Arne Jensen og frue Lisbeth. Hans Arne er agro-botaniker og har forsket/forsker i ukrudtsplanter. Han har også deltaget ved udgravninger for at bestemme frø og pollen. Han har skrevet en bog om Bibelens planter og har været på de steder, hvor man i bibelen omtaler, at planterne har groet. Bogen hedder Bibelens Planteverden (Rhodos) og er nu også i en engelsk version på vej ud på det amerikanske marked.

Der deltog en lille interesseret flok fra Havelauget og et par fra andre lav og ansatte. Dejlig dag i godt selskab.

Kompost

I Harpestrengs Have laver vi kompost af afklip fra planterne i løbet af sommeren. For at det kan blive omsat til kompost, er det nødvendigt at finde alle afklip eller komme afklippet igennem en kompost kværn. Det skal være findelt, for at det kan falde godt sammen. Det er vigtigt at holde kompost bunken fugtig hele sommeren for at holde omsætningen i gang, dog skal bunken ikke være drivende våd. Alt efter hvor stor haven er, og hvor meget afklip, der kommer i løbet af sommeren, kan der afsættes et areal på en halv til en hel kvadratmeter, hvorpå det findelte afklip lægges / bredes ud på hele arealet. Det skal ikke toppes op som en pyramide. Når vækstsæsonen er færdig, skal bunken bare passe sig selv, dog skal man være opmærksom på om, det har været et meget tørt efterår. Hvis det er

tilfældet, skal der hældes vand på for at holde bunken fugtig. Den samme plads bruges igen til næste vækstsæson

Når det bliver forår, og der er kommet lidt varme i luften, sætter (flytter) man bunken fra sidste år om på en ny plads ved siden af. Igen skal bunken holdes fugtig, dog uden at den er drivende våd. I juli måned sættes (vendes) bunken om, for at få sat gang i omsætningen. Der kan eventuelt tilføres noget have-kalk, når man lægger bunken tilbage til den samme plads, hvor bunken bliver liggende til næste forår. Til næste forår flyttes bunken til en ny plads ved siden af, og den er klar til at blive brugt / strøet ud i haven. Der er således et 3-årigt forløb med at få lavet en god kompost. Øverst i Harpestrengs Have i køligt læ kan I se havens kompostområde med tre pladser og års-markering.

Havelåger og tyngdekraft

Der er mange kræfter på spil i Sagnlandet. Den mest udbredte, men den vi ikke snakker meget om, er tyngdekraften - men se nu bare her.

Hvis en havelåge skal kunne lukke selv, er der to måder at bygge den op på. Den ene og den nemmeste er at sætte en fjeder på lågen. Det har den ulempe, at lågen kan blæse op og i hele tiden i stormvejr. - Den anden mulighed er at hænge lågen på en skråstolpe i forbindelse med den lodrette stolpe. Forneden måles 30 cm. ud, og for oven fastgøres skråstolpen til den lodrette stolpe, tilsvarende skal der en skråstolpe på den anden side, så lågen har noget at lukke imod. Hængslerne bliver sat på skråstolpen. Det er en såkaldt klaplåge, der selv klapper i - fordi tyngdekraften trækker lågen ned, selvom den er sat på skrå.

Ved indgangen til Jernalderen står en anden snedig stor låge, med en tværstillet vægtstolpe forned. Her er det også tyngdekraften, der trækker, selvom det føles om lågen skubbes på plads. Ved den lille side-indgang til Tølløse Kirkegård er der en anden tyngdekraft-låge. Der er det en vægt, gemt i en kasse, der med snoretræk hiver lågen på plads.

Bonderøven har også lavet et par forskellige låger, blandt andet netop en fjederlåge. For resten er der ca. 33 låger i Sagnlandet.

Når kastanierne siger plonk ved Videsøhus, når de falder ned, og en sten smidt ud i søen siger plask, så fortæller lyden bare, at her var tyngdekraften igen den stærke.

POTTERIET

Det har været en god sommer og et utroligt efterår, hvor vi har nydt rigtig godt af den nyistandsatte Gamle Smedje. Det er især børnehaver og skoleklasser, der har nydt den gode plads og mulighed for at lege med ler. En målgruppe vi ellers ikke så tit har plads til i potteriet. Men der er også knoklet med at få lavet og brændt krukker og kopper m.m. til salg i butikken, og så har der været flere forsøg i gang, og så er der fortsat arbejdet med renovering af bygningerne.

Milebrænding

Inger Hildebrandt og Inger Heebøll havde i starten af september gang i en milebrænding. Det er den form for brænding, som jydepottekonerne i Vestjylland har brugt siden 1500-tallet, for at få den iltfattige brænding, der giver de sorte potter. En milebrænding passes hele det døgn, den brænder. Det gav Inger Hildebrandt en nat under åben himmel med vækkeuret sat til en gang i timen, for at holde øje med, at milen ikke brød i flammer og dermed iltede potterne.

Selve brændingen forløb planmæssig og stor var spændingen, da milen efter et døgn skulle åbnes og resultatet beundres. Vi kom dog til at udskyde åbningen endnu et døgn, da milen igen steg i temperatur (til 700grader) formentlig pga. den kraftige blæst, der prægede netop det døgn. Det gjorde selvfølgelig ikke spændingen mindre. Men det der skulle have været en åbningsfest, blev en noget slukøret fornøjelse. Ud kom rødbrændte og revnede potter. Det vi antog for en planmæssig brænding, "helt efter bogen", snød. Formentlig har den stærke blæst været årsag til iltning og den ekstra temperaturstigning har været for hård ved potterne. Så med et skuffende resultat og en del erfaring rigere, er vi klar til en milebrænding igen, for det kan helt sikkert gøres bedre, men på en stille dag.

Milebrænding er én måde at brænde jydepotter på. Heldigvis findes der også grydebrændingen, hvor jydepottekonerne har brændt deres potter pakket med halm/strå under en omvendt jerngryde, som der laves bål henover. Denne brændingsform har vi brugt flere gange henover sommeren, og da det er en langt sikrere metode, har sæsonen også givet en masse vellykkede jydepotter på hylderne.

Marianne Smith, daglig leder af Potteriet

RENOVERING AF POTTERIET – det begyndte i FORÅRET 2012 og sluttede i 2013

De fleste har nok set, hvor pænt der nu er blevet omkring Potteriet. Her er lidt forklaring.

Ud over Den Gamle Smedie har Potteriet og de omgivende andre værkstedshuse i mange år trængt til reparation. Allerede i efteråret 2010 var dørene på bagsiden af Potteriet repareret og påsat zink for at redde dem fra yderligere forfald af Svend Gunnar og Jørgen.

Men det startede rigtigt, da nogle af Vennerne så, at der i løbet af vinteren 2011-2012 var sat en plade for det ene vindue i nordgavlen på Potteriet. En rude faldt ud, og rammen var rådden. Det kunne vi ikke holde ud at se på, så der måtte gøres noget. Svend Gunnar Jensen ville lave et par nye vinduer, og jeg Birgit Green lovede at male. Vi talte med Stig om det, og han sagde at vi bare kunne gå i gang. Det viste sig at være mere omfattende, end vi først troede. Det var ikke kun at fremstille, male og isætte nye vinduer, der skulle også udskiftes noget træ i bindingsværket, samt fuges om stolperne. Jørgen Green hjalp Svend Gunnar med dette.

Da vi nu VAR i gang, fugede Svend Gunnar om alt bindingsværk og vinduer + malede stolperne, kalkede murene og sværtede soklen. Jeg malede alle vinduer og døre. Så hele huset fik en omgang.

På bagsiden af Potteriet blev der lagt en stenbelægning langs muren, til at tage sprøjt og dryp fra stråtaget. Svend Gunnar lavede nye trapper i Composit, som er brædder i kunststof, der ikke bliver glatte og angribes af råd. Der havde hidtil ligget nogle gamle paller som trapper, så det var en stor forbedring. Der blev også gravet noget jord væk, så der ikke var så meget fald ind mod huset. Vi byggede en stensætning om brønden, og Inger fik sin tronstol – igen.

Til dokumentation og for dem der selv vil i gang med noget fugning - Sådan laver man FUGEMASSE:

½ kg. Jurakalk til 1dl. Vand.

Vand og kalk omrøres i 10 min. Hviler i 5 min. Omrøres igen. Konsistensen skal være cremet og blank, som creme fraise. Når fugen er kradsat ud skal den fugtes med en børste, før fugemassen påføres. Fugemassen skal måske påføres af flere gange alt efter hvor dyb fugen er. Tørre lidt, før der børstes efter med en blød fugtig børste.

VASKEPLADS VED VÆVESTUEN - SKORSTEN PÅ FARVEHALVTAGET og SKORSTENE PÅ IGANGVÆRENDE SMEDIE OG POTTERIET

I værkstedsområdet er der sket mange andre ting i 2012 og 2013. Det ene tog det andet, men nu er der bund i det. Her er lidt dokumentation og forklaring.

Først kom Vævestuen. Der trængtes hårdt til et ordentligt sted til det våde arbejde med vaskning og skylning. Derfor lavede Jørgen Green og Svend Gunnar Jensen i august 2012 en vaskeplads uden for Vævestuen. De lagde brudfliser, opsatte stålbord med vask og ordnede med tilsluttet vand og afløb.

Men det greb om sig. Skorstenen over Farvehalvtaget var ved at gå i opløsning, sten faldt ned og slog hul i taget. Så den 3. september 2012. Gik Svend Gunnar og Jørgen i gang, med den 1. skorsten. Først blev der opført et stillads, efter Svend Gunnars model, som blev godkendt af Stig. Herefter blev alt det dårlige murværk nedtaget, nogle sten kunne genbruges efter afrensning. Det var næsten en helt ny skorsten der blev bygget op. Der blev også lagt en skorstensafdækning på toppen. Det havde der ikke været før. Skorstenen var færdig, og stilladset var taget ned den 20. september. Gruokedlerne blev pudset op, og lågene blev gjort mindre og lettere. Intensivt og hurtigt.

Skorstenen på Potteriet trængte også til lidt omsorg, her stillede Per "tækkemand" stillads til rådighed. Denne skorsten skulle "bare" repareres lidt samt pudses op og kalkes. Job færdigt den 2. juli 2013.

Undervejs stod det klart, at skorstenen på den fungerende smedje heller ikke var i god stand, også her dryssede stenene ned. Så først i juni 2013 blev der sat stillads op om den. Alt det dårlige murværk blev fjernet, så opbygningen kunne starte. Her blev også rensed sten til genbrug. Da skorstenen havde nogle "skæve" mål, kunne der ikke købes en færdig afdækning. Så den måtte støbes på stedet – på skorstenen – af beton. Skorstenen blev kalket.

Når de nu var i gang på taget, blev der sat nye – malede - vindskeder op, samt lagt nye brædder på rygningen, som blev beklædt med tagpap, så nu er der tørvejr i smedjen igen.

Birgit Green

ÅRETS GANG I STENALDEREN 2013

Der er sket noget nyt i Stenalderen i år, som de fleste besøgende nok har bemærket. Området er blevet udvidet betragteligt – og gjort ældre. Der er kommet en sti fra sumpbroen, langs vestsiden af stenaldersøen (der hvor urokserne tidligere gik helt ned til vandet), og hen til næsset. Følger man stien fra sumpbroen, kommer man nemlig først til en skindhytte tilhørende en rensdyrjæger. Hytten repræsenterer de første mennesker der kom til Danmark efter slutningen af sidste istid i halen på rensdyrene (Bromme tiden). Går man videre, kommer man til en enkel læskærm fra Maglemosetiden (den tidligste del af jægerstenalderen) hvor folk typisk boede tæt ved søer og moser. Fortsætter man lidt videre, ligger der en lille rund hytte fra Kongemosetiden (den mellemste del af jægerstenalderen). Dernæst når man broen over stenaldersøen og lander så i den sædvanlige boplads – Athra – fra Ertebølletiden (den yngste del af jægerstenalderen).

For os i laugget er det naturligvis en stor glæde, at området er blevet så kraftigt udvidet både i rum og tid. Den nye sti opfylder det praktiske formål, at man nu kan komme ud til stenalderen uden at skulle igennem de andre tiders områder, hvilket ellers har givet nogle kronologiske udfordringer. Det er jo lidt malplaceret når en flok stenaldermennesker kommer vadende igennem Jernalderlandsbyen. De ældre bopladser giver mulighed for at vise den udvikling der sker i løbet af den danske jægerstenalder. Og så giver det en hel del arbejde til os. For der skal jo laves en hel del rekvisitter til de andre stenalderbopladser, og i forhåbning om at der måske snart kan komme fortidsfamilier i stenalderen igen, så skal der også laves flere dagligdags redskaber til deres brug. I efteråret og næste forår arbejder vi med at reparere og lave nye redskaber, våben, dragter og mindre renoveringer på bopladserne.

Stenalderugen

Stenalderugen, Athra Gathering, løb som vanligt af stablen i uge 30 i år. Som også vanligt var vejret fremragende og selskabet uovertruffent. Fra Danmark, Norge, Tyskland og Holland kom de tilrejsende. Vi er efterhånden en fast gruppe der kommer hvert år og gensynsglæden er stor den ene gang om året hvor vi mødes. Succesen gentages næste år, så sæt allerede nu kryds i kalenderen i uge 30, 2014.

Ertebølle Stenaldercenter

I år havde vi en lille delegation af stenalderfolk fra laugget (Solveig Herthoni Hansen, Stein Dale og familie samt undertegnede) ovre at besøge stenaldercentret i Ertebølle. Centret formidler udgravningerne af selve Ertebølle i 1890'erne og stenalderfolkets liv i Ertebølletiden. Det har også en lille etnografisk samling fra andre egne af verden, hvor jæger/samlerkulturerne har levet i nyere tid. Centret har, grundet økonomiske problemer, kørt med lavt blus og udelukkende frivillig arbejdskraft i de sidste tre år. Men fra i år er centret blevet lagt ind under Vesthimmerlands museum og der er planer for udvidelser i fremtiden. Vi deltog i levendegørelsen af centret i de to uger forud for Lejres stenalderuge. Men vi benyttede naturligvis også muligheden for at knytte kontakt til centrets engagerede Venneforening med henblik på fremtidigt samarbejde og erfaringsudveksling.

Kommende aktiviteter

Vi plejer ikke at holde laugsdag i december, da der er så mange andre aktiviteter i den måned. Men i år prøver vi alligevel. Venneforeningsmedlemmer uden for stenalder-laugget er også velkomne! Kom og vær med til at lave julepynt i pilebark. Hvis man ikke er til julepynt, kan man også bare lave en kurv eller beholder. Det bliver d. 14. dec. Fra 10 – 15/16 i gilderummet.

Til vores første laugsdag i det nye år kommer Christine (tidl. medarbejder i stenalderen), og fortæller om stenalderens klædedragter. Også der er Venneforeningens medlemmer udenfor stenalderlaugget velkomne. Informationer om tid og sted kommer senere.

Lillith Andersen, Stenalderlaugget

LE I SAGNLANDET

Leer er blevet smedet og svunget i Danmark gennem to årtusinder. Bjerge af korn, halm og hø er blevet høstet, takket være dette geniale redskab. Motorer, maskiner og tykke skyer af udstødning har siden fortrængt leen fra landbruget. Men i de seneste år har leen fået ikke så lidt af en renaissance blandt naturplejere. Flere og flere over hele landet griber leen, lærer at bruge og hvæsse den og slår et stort slag for naturen og landskabet. Talrige høslæts-laug er skudt frem.

Venneforeningen har skænket fem nye leer til Sagnlandet. Jørgen Binzer har sørget for, at de er velskærpede og klar til brug. I juni i år afholdt foreningen i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening et kursus i høslæt og le-brug for alle interesserede i Sagnlandet, og sidst i september var der opfølgning på dette kursus sammesteds. Men lærne bør selvfølgelig have deres faste, gode gang i og over Sagnlandet. Ikke mindst i Jernalderen og ved Landbohusene.

Hvem vil være med i et høslæts-laug? Og lære at håndtere en le og svinge den til gavn for Sagnlandet? Henvendelse til Peter Friis Møller, skovnat@post12.tele.dk eller Tove Binzer, tove.binzer@gmail.com **Peter Friis Møller**

FRA NATUREN I SAGNLANDET - svalerne ved Den Gamle Smedie

To svalerfamilier slog sig i år ned i Den Gamle Smedie. Begge svalerpar var helt ugeneret af alt Vennearbejdet og de besøgende. Begge familier fik ungerne godt fra reden. Nogle af dem kommer forhåbentlig igen næste forår.

Uden på huset, bare få m fra den anden familie, men med en husvæg imellem, klistrede bysvalen sin rede op i trekanten foroven under tagudhænget, i læ og med et lille indflyvningshul øverst mod vest. Her så vi kun ungerne en enkelt ad gangen.

Inde i huset klinede en landsvale-familie sin rede af ler op ved skorstenen. Der var en fin bred skål, og ungerne sad tæt sammen og kiggede ud over kanten efter forældrene, der kom susende med insekter. Ud og ind ad de åbne vinduer og så hen over søen og ind mellem træerne efter insekter.

Hvis landsvalerne kommer igen i 2014, må vi sørge for åbent vindue i Den gamle Smedie, mens de ruger og fodrer unger.

Svalerne er lette at kende, når de sidder stille, men ikke så lette, når de lynhurtigt flyver rundt. Bysvalen er sort og hvid, som en smokingklædt by-herre. Landsvalen har en rød halsklud og meget lang hale. Den kaldtes også før forstuesvalen. Begge arter overvintrer langt mod syd, ofte i Sydafrika.

Ulla Pinborg

Se <http://da.wikipedia.org/wiki/Landsvale> og <http://da.wikipedia.org/wiki/Bysvale>

TURE med VENNERNE

I Hvidernes fodspor omkring Sorø lørdag den 7. september

På årets mest vielses-aktive lørdag(7.9.13) så en lille Venneskare på centrale steder

for Hvide slægten på Midsjælland. Datoen styrede rækkefølgen af hvilke kirker, vi kunne se og hvornår. Det var lidt festligt. Venneforeningsmedlem Mandi Erlandsen var den meget kyndige lokale guide, der kunne alle historierne og har skrevet børnebog om dem og kendte folk undervejs. Ulla Pinborg kunne noget om landskab, arkitektur og den lange historie. Vi begyndte på Sorø akademi og hørte om Soer øen, øen i den sure sump, som klostret byggedes på af Absalons farfar. I klosterkirken så vi Hvideminder, biskop Absalons bispering, kongeminder (om Dronning Margrethe I's lig, der i nattens mørke førtes til Roskilde Domkirke) og om Holberg og Ingemann, og Claus Bergs utrolige gotiske, skårne krucifiks med svaj i lændeklædet og kordrengenes grafitti, smukt skåret i korstolene – på latin.

Derpå til Pedersborgs mærkværdigt højtliggende kirke, bygget over Peders borg, og de restaurerede rester af Peders rundkirke. De gjorde det i rundkirker i Hvide familien. Nogen mener, at de fik ideen fra kontakter til Østeuropa. Vi kunne se til Bjernede rundkirke deroppe fra. Frokost i det gamle gasværks have.

Videre forbi den meget lidt kendte langdysse 'Ringdysse' med de fine stående randsten, ved et stykke af den gamle hævevej fra Roskilde sønden om Soer sumpene mod Korsør og Næstved. De sten kunne vi værdsætte, som havde været med til at rejse sten til skibs-sætningen i Lejre. Vejen førte ved Sasserbro over Tuel Å, hvor Sasser havde gjort bro og rejst sten, den runesten, Sasserstenen, der nu står ved Fjenneslev Kirke. Der var masser af rent vand, lige fra Pedersborg og Tuel søer.

Mellem bryllupperne var vi ved Hagbards Høj syd for Sigersted og hørte Saxos beretning om de to elskende, Signe og Hagbard, og deres skæbne. Stedet selv på dalskrænten mod Susåens brede dal og nær Tuel Å har i de allerseneste år vist sig at have en tusindårig historie formentlig som kultplads, et såkaldt Sarup anlæg. Godt informations skilt og folder om restaurering af Susåen. Kaffe og mange slags kager blev delt i blæsevej på p-pladsens græs. Vi sluttede i Fjenneslev Kirke, som Hviderne byggede, og hvor der er spor efter en kælder fra deres gård. I kirken så vi de strengt holdne romanske kalkmalerier med det mest berømte stifterbillede i Danmark.

Herskabspulpituret i vest-enden er båret af søjler, der kom fra Egypten via Rom, og altermarmorpladen er fra Belgien. De havde forbindelserne ud i Europa i orden i den familie. Igen et Claus Berg krucifiks med det genkendelige lænde-klæde. Til sidst fik vi en helt varm nyhed: østvinduet skal åbnes igen.

Ulla Pinborg

Vikinge udstillingen lørdag d. 2. november

Nationalmuseet åbnede i forsommeren 2013 en international udstilling om Vikingerne. Efter november vandrer den videre til London og siden Berlin. Henrik Schilling, tidligere kommunikationsmedarbejder i Sagnlandet, nu på Nationalmuseet, førte over 30 Venner og ansatte fra Sagnlandet rundt i udstillingen og fortalte en masse om de mange overvejelser, der har ligget bag, bl. a. med at låne fund fra hele verden, forsikre dem, og formidle dem på nye måder og med nye teknologier. Det er ikke så tit man får lov til at høre "bag-kulisse" fortællingen om, hvordan man løser sådan en spændende og udfordrende opgave. Lars Holten havde formidlet kontakten til Henrik. Se mere på <http://natmus.dk/viking/>

Ulla Pinborg

Indsatslørdagen den 25. oktober

Igen var der fulde borde ved morgenmaden, da omkring 80 Venner – voksne og mange børn – tog fat på at pakke Sagnlandet ned. Det bestod som altid af dusinvis store og små opgaver fra nedtagning af de tunge vikingetelte og deres stolper, skind fra Sten- og Jernalder, klappning af katte, splitning og stabling af brænde, lapning af bukser og meget meget andet. Til festmiddagen om aften – bl.a. med en solid og lunende okse-porter gryde med rodkok mos - var stemningen høj efter en flot indsats efterårsvejret. Stor tak til alle jer voksne og børn, der gav den en ordentlig skalle. Jeg glæder mig til at se jer igen, om ikke før, så til forårets indsatsweekend, når vi er kommet vel igennem den kommende vinter. På gensyn

Lars Holten

ASK og Flyve ASK

- ASK udsendes forår og efterår med meget stof
- Flyve ASK udsendes når der er noget nyt at fortælle
- Dette nr af ASK fremstilles kun i en version, der er den samme til e-mail og tryk. Til e-mail er det som pdf fil med font 12, dvs lidt store bogstaver. Det bliver helt det samme, men lidt mindre i størrelsen som trykt A5 folder til post og butik.
- De som ikke har angivet e-mail eller ikke ønsker ASK og Flyve ASK pr e-mail, eller får den pr post
- ASK og Flyve ASK lægges på foreningens hjemmeside
- ASK og Flyve ASK sendes i foråret 2014 til alle på slutlisten for 2013 med 1 nr Flyve ASK og 1 nr ASK. Derpå sendes først efter betaling af kontingent for 2014.

Opdatering af medlemsregistret - e-mails og adresser - hjælp os gerne

Medlemsregistret er blevet nøje gennemgået i efteråret, fordi nogle af Jer ikke havde fået tilsendt ASK eller Flyve ASK. Nogle få havde glemt at betale, men nogle var også smuttet i adresselisten eller havde ny e-mail. Det håber vi nu er rettet til.

Vi sender ASK og Flyve ASK med e-mail til alle medlemmer, der har givet en e-mail adresse, mens alle andre får dem med posten. Vil I ophøre med at få dem med e-mail, så giv os besked. Vil I have dem med e-mail, så fortæl os det.

I må meget gerne **hjælpe os** med at holde Jeres e-mail og postadresse opdateret hos os, når I skifter til en ny, og give besked, hvis I ikke får ASK og Flyve ASK. Ellers mister vi nemt kontakten. E-mail til SVL@sagnlandet.dk

SAGNLANDETS VENNER SVL PROGRAM

Resten af 2013 og tidligt forår 2014 - mere i næste Flyve ASK

Laugsdag	9. november kl. 10
Laugsdag	14. december kl. 10
Jule-åbent	30. nov-1.december, 7-8 og 14-15 december

Årsmøde 2014 11. marts kl. 18 i Felix i Lejre Stationsby. Bagefter foredrag
Indsatslørdag 2014 formentlig 5. april kl. 9

Info om laugsdage og nørkledage i foråret i 2014 kommer senere

Har I ideer til ture eller arrangementer for Vennerne, og kan I eventuelt stå for et arrangement eller en tur, må I meget gerne e-maile dem til formanden Tove Binzer tove.binzer@gmail.com

MEDLEMSKAB AF VENNEFORENINGEN 2014 - I kan allerede betale for 2014

En god julegave ide – giv et medlemskab for 2014

Prisen for medlemskab er foreløbigt stadig som i 2013. Pr voksen: 195 kr. Medlemskab pr barn (3-11 år): 95 kr.

Medlemskab fornyes ved indbetaling af kontingent via Netbank eller i en bank.

Nye medlemmer kan melde sig ind direkte via hjemmesiden eller på en papirblanket. Den kan også downloades fra hjemmesiden eller fås i butikken eller tilsendes fra Sagnlandet, ring gerne på tlf. 4648 0878

Kontingent betales **via Netbank** med betalingskode: +73 <86214768>

Skriv venligst: **SVL 2014, navn, adresse, antal B (for børn), antal V (for voksne), e-mail**

Kontingentet kan også indbetales **direkte i en bank**. Husk venligst at bede banken om at anføre de samme oplysninger som for Netbank betaling. Bank konto er Nordea Roskilde Reg. nr: 2280, Konto: 4384950707

Prisen for medlemskab for 2014 efter årsmødet fastsættes ved årsmødet, men medlemskaber betalt før fås til 2013-pris. Alle medlemskort sendes med post til Jer.